

İmparatorluk Başkentinden
Kültür Başkentine
İSTANBUL

Editör
FERİDUN M. EMECEN

KİTABEVİ

KİTABEVİ • 428

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Tarih Araştırma Merkezi ile
KİTABEVİ Ortak Yayınıdır.

Kapak
Minyatür / Onur Sönmez

Kapak Fotoğrafi
17.yüzyılda İstanbul
(Braun ve Hagenberg) "Civitates orbis
terranum" adlı kitaptan alınmıştır.

Dizgi/İç Düzen
All-Graf

Baskı
Çalış Ofset
Davutpaşa Caddesi No:8
Topkapı - İstanbul

Cilt
Bayrak Matbaası

I. Baskı (600 Adet)
İstanbul,
2010

ISBN 978-605-4208-61-6

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 0107-34-007408

Online Satış
www.kitabevi.com.tr

KİTABEVİ

Çatalçeşme Sk. No: 54/A Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel:(0212) 512 43 28 - 511 21 43 • Faks:(0212) 513 77 26

Kiev Knezliği Dönemi Rus Kaynaklarında İstanbul

Mualla Uydu Yücel*

Rus milletinin tarihte kurduğu ilk devlet olma özelliğini taşıyan Kiev Knezliđi¹. Knez Rurik'in idaresi altında IX. yüzyıl'da Doğu Avrupa, Tumutarakan adası, Dinyester ve Vistül havzalarının batısı ile kuzey Dvina ırmağının ağzından kuzeye kadar olan toprakları içine alan bir sahada hüküm sürmüştür. Rusya'nın XI. asırda beyliklere ayrılması ve Moğolların Rusya'yı istila etmelerinden sonra (1237-1240) ise önemini kaybetmiştir. Ancak bu Knezlik, yaklaşık 350 yıllık tarihi içerisinde Rus milletinin devletleşme ve milletleşme yolunda bir bütün oluşturmasını sağlamıştır. Bugüne kadar Rusya'da bu dönemle alakalı oldukça fazla araştırmalar yapılmış ve bu dönem en ince ayrıntılarına kadar incelenmiştir. Bu dönemin kendine özgü tek kaynağı hiç şüphesiz *Polnoye Sobraniye Ruskih Letopiseh: Rus Yıllıkları Külliyyatı* (PSRL) ile bu külliyyatın ilk Rus yıllığı olma özelliğini taşıyan *Povesti Vremennih Let'* dir. Yine çeşitli adlar altında zikredilen diğer Rus yıllıkları ile yerli yıllıklarda bu dönemin kaynaklarını oluşturmaktadırlar. Rus yıllıklarının dışında bu dönem hakkında, Knezliđin irtibatta bulunduğu devletlerin kendilerine ait kaynaklarında da bilgiler vardır. Bu kaynaklardan biri de hiç şüphesiz Bizans kaynaklarıdır. Bilindiği gibi İstanbul, tarih boyunca bütün milletlerin sahip olmak istediği ve uğruna pek çok savaşların yapıldığı bir şehirdir. Nitekim ge-

* Doç.Dr., İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı.

1. Kiev Knezliği hakkında bilgi için bk. N.M.Karamzin, *İstoriya Gosudarstva Rossiskogo* (T.I-IV), Sankt-Peterburg, 1842, T.I, s.11; A.N.Kurat, *Rusya Tarihi*, Ankara 1987, s.3-4; P.P.Toloçko, *Drevnyaya Rus*, Kiev, 1987, s.16; V.O.Kluçevski, *Russkaya İstoriya*, I, Moskva 1994, s.8-9.

rek Hıristiyan olmadan önce gerekse Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra tam bir devlet olma şuuruna sahip olan Ruslar için de İstanbul, alınması gereken ve kutsallık izafe edilen bir şehir olarak görülmüştür.

Rus tarihi kaynaklarında İstanbul'u anlatmak demek Rusların Bizans ile olan münasebetlerini anlatmak demektir. Zira kuruluşundan itibaren Ruslar, Bizans'a gereken önemi ve hassasiyeti göstermişler, bu devletin karşısında yer almaktansa yanlarında tutmaya çalışmışlardır. Bizans'da bu durumun kendi lehine olduğunu görünce Ruslara yakınlık göstermiştir. Başlangıçtan itibaren bir dünya devleti olma idealini taşıyan Kiev Knezlerinden bazıları dünyanın en önemli merkezlerinden biri olarak kabul edilen İstanbul'a karşı seferler yapmışlar ancak daha sonra bu ideallerini gerçekleştirmenin zorluğunu göyerek bu hayallerinden vazgeçmişlerdir. Bu dönemde İstanbul'un sahibi olan Bizans, Ruslar ile özellikle dini birliktelik kurarak onları yanlarına çekmeyi bilmiştir.

İstanbul, ilk dönem Rus kaynaklarında her zaman Çargrad (Çar'ın, Şehri) adı ile anılmıştır. Ancak kaynaklarımızda Rusların İstanbul maceralarının ne zaman başladığına dair kesin bir kayıt bulunmamaktadır. Bizans kaynaklarında ise Rusların ataları olarak kabul edilen Doğu Slavlarının 527 yılından itibaren Tuna'ya kadar ilerlediklerine ve buradaki halkı esir almaya başladıklarına dair kayıtlar bulunmaktadır. 550-551 yılına gelindiğinde ise Doğu Slavları Balkanlar'dan aşağıya inerek İstanbul önlerine kadar gelmişlerdir. Bu durum üzerine Bizans, Slavları uzaklaştırmak için bazı hareketlerde bulunmuş ancak bu hareketler başarısızlıkla sonuçlanınca üzerindeki baskıyı azaltmak için onlara hediyeler vererek geri göndermeyi tercih etmiştir².

A.N.Saharov, eski Rus tarihinin en önemli olaylarından birini Slavların Bizans İmparatoru Theofilos (829-842)³ zamanında İstanbul'da bir elçilik açmak üzere elçilerini göndermeleri olarak kabul etmekte ve Bertin Yıllıklarının

2. M.V.Levçenko, *Oçerki Russko-Vizantiyskih Otnoşeniyah*, Moskva. 1956, s.22-36; M.Yu. Brayçevskiy, *K İstorii Rasseleniya Slavyan Na Vizantiyskih Zemlyah*, *Vizantiyskiy Vremennik*, Moskva 1960, T. XIX, s. 131, 135; A.N. Saharov, *Diplomatiya Drevney Rusi*, Moskva 1980, s. 22.
3. Frank İmparatoru dindar Ludwig (Ludvik 814-841) zamanında Ruslar Frank İmparatorluğu topraklarında elçilik açtılar. Gerçi tarihçiler arasında bu elçiliği açanların Ruslar mı yoksa Normanlar mı olduğuna dair tam fikir birliği yoktur. Tarihler 839 gösterdiğinde Bizanslılar ve Franklara İstanbul'a dolambaçlı bir yoldan gelen Rus elçileri geldiler. Bundan sonra Bizans elçilerini Frank İmparatoru Ludwig'e gönderdi. Bu elçiler İmparator Theofilos'un iki ülke arasında "barış ve sevgi" içeren özel mektubu ile hediyelerini getirdiler 18 Mayıs 839'da Bizans elçileri saygı ile kabul edildiler. Theofilos, Ludwig'e Rus elçilerini mümkün olduğu kadar rahat bir şekilde vatanlarına gidinceye kadar İstanbul'da korumaları gerektiğini söylüyordu. Saharov, *n.g.e.*, s.33.

verdikleri bilgilere göre de ilk münasebetlerin 838-839 yıllarında Bizans ve Frank devletlerinde açtıkları elçiliklerle başladığını söylemektedir⁴. Gerek Rus gerekse Avrupalı tarihçiler arasında bu elçiliği açanların Slavlar mı, Normanlar mı, Hazarlar mı İsveçliler mi yoksa Vikingler mi? olduğu konusunda büyük fikir ayrılıkları vardır⁵.

Rus Yıllıklarında İstanbul adı ilk defa Rus tarihinin ve Rus milletinin nasıl oluştuğunu anlatan başlangıç kısmında bölgelerin birbirlerine olan mesafeleri ve yol güzergâhları tarif edilirken tarih verilmeden geçmektedir:

“Polyanlar Dinyeper boyunca bulunan dağlarda yaşadıkları zaman Varyaglar (Viking)’dan Grekya (Bizans)’ya, Grekya’dan Dinyeper boyuna ve Dinyeper’in yukarisından Lovot (Lovat)’a kadar uzanan bir yol vardı. Lovot nehri ise önce Büyük İlmen Gölüne dökülüyor, oradan Volhov Gölüne doğru akarak daha sonra Büyük Neva Gölüne dökülüyordu. Neva Gölü de Varyag denizine (Batlık denizi) dökülmektedir. Bu denizden Roma’ya ve Roma’dan Çargrad (İstanbul)’a ve Çargrad’dan Dinyeper nehrinin döküldüğü Pontus Denizi (Karadeniz)’ne (yüzerek) geçilebilirdi⁶.

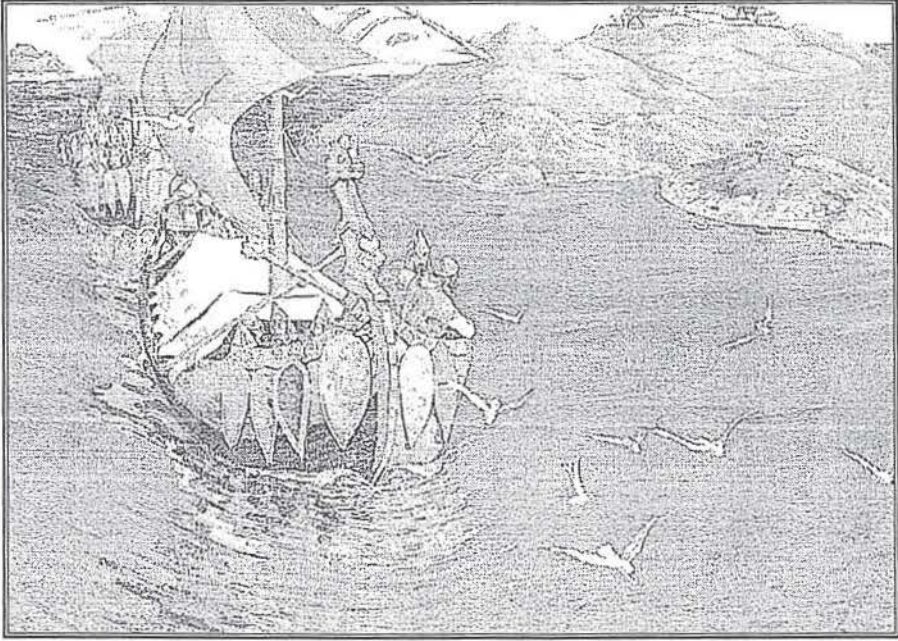
Kiev devletinin kurucuları hakkında bilgi verilirken de yine tarih verilmeden İstanbul’un Ruslar için önemi özellikle belirtilmektedir:

“Bazıları bilmeden Kiy’in balıkçı olduğunu söylüyor, o dönemde Kiev’in dışında Dinyeper nehrini Kiev’e bağlayan bir geçit vardı ve bundan dolayı insanlar şöyle dediler: “Kiev’e giden geçide”; eğer Kiy kuykçı (balıkçı) olsaydı Çargrad’a gidemezdi. Halbuki Kiy kendi boyuna knezlik yapmış ve çarın yanına gitmiştir. Hangi çarın yanına gittiğini bilmiyoruz. Yalnız şunu iyi biliyoruz ki Çar, ona saygı göstererek büyük bir şerefle kabul etmiştir. İnsanların söylediklerine göre Kiy, işte bu Çarın zamanında Çargrad’a gelmiştir. O geri dönerken Tuna boyuna geldi ve beğendiği bir yere ağaçtan küçük bir şehir kurdu. Daha sonra buraya kabilesi ile birlikte yerleşmek istedi ancak bu bölgede yaşayan insan-

4. Saharov, *a.g.e.*, s.36.

5. Saharov elçiliğin ne zaman açıldığı konusuna ağırlık vermektedir. Ayrıca bu dönemde Kafkaslar ve Karadeniz’de zor anlar yaşayan Bizans için Slavların elçilik açarak yardıma hazır olduklarını göstermelerinin de yerinde bir karar olduğu kanaatindedir. Detaylı bilgi için Saharov, *a.g.e.*, s.36-40.

6. *Povesti Vremennih Leti*/ Haz. D.S. Lihaçeva-B.A.Romanova/, Moskva-Leningrad, 1950, s. s.11; *Letopis po İpatiyevskaya Spisku*, Arheografiçeskoj Kommissii, Sankt-Peterburg, 1871, s.4; *Letopis po Lavrentiyevskomu Spisku*, Arheografiçeskoj Kommissii, Sank-Peterburg, 1872, s.6.

*N.H.Rerih, Rusların Başlangıcı: Slavlar ve "Deniz Ötesinden Misafirler"
1901 Adlı Tablosu, Tretyakov Devlet Galerisi, Moskova⁷*

lar buna izin vermediler. O da Tuna'nın yukarısına yerleşti. O günden bu güne kadar Tuna boyunda bulunan şehirlerin sakinleri Kievliler olarak adlandırıldılar. Kiy kendi şehri Kiev'e geri döndü ve orada öldü. Kardeşleri Şek, Horiv ve Libed'de yine Kiev'de vefat ettiler"⁸.

Rus kaynakları sadece Rusların Bizans ile olan münasebetlerinden bahsetmezler, aynı zamanda komşuluk ilişkileri kurdukları diğer bütün milletler hakkında da bilgiler verirler. Bilgi verilen milletlerden biride Tuna Bulgarlarıdır. Bulgarların nasıl Hıristiyan olduklarına dair bilgiler verirlerken de İstanbul'dan bahsederler. Bu kayıtlarda Tuna Bulgar hükümdarlarının İstanbul'a gelerek Hıristiyan olduklarına dair kayıtlar şu şekildedir:

7. www.obzh.ru adresinden 17.01.2010 tarihinde alınmıştır.

8. *Povesti Vremennih Let*, s.14; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.6; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s.10; *Troitskaya Letopis'*, Haz. M.D. Priselkov, Moskva-Leningrad, 1950, s.55; *PSRL, Radzivilovskaya Letopis'*, T. XIII, Leningrad, 1989, s.13; *PSRL Po Voskresenskomu Spisku, Arheografiçeskoyu Komissseyu, Sank-Peterburg*, 1856, T. VII, s.264; *Patriarş ili Nikonovskoyu Letopisyu, PSRL, Sankt-Peterburg*, 1862, s.5.

"Bir zamanlar Grekler'le Bulgarlar arasında yapılan bir savaşta Bulgar knezinin kızkardeşi Greklerin eline esir düştü. O, Çar Mkihail (Mikhail III (842-867) zamanında Çarlık Sarayında kutsal kitapları (Tevrat ve İncil) okuyarak Hristiyan oldu. Daha sonra kardeşi Feodor Kifar'ın Hristiyan olması için çok çalıştı. Bu sırada Bulgarlar arasında cüzzam hastalığı yayılmış ve bu yüzden pek çoğu ölmüştü. Feodor, kızkardeşinin inancını cüzzamdan öleceğini öğrendiği zaman zorlukla kabul etti ve Çargrad'a gitti. Piskopos onu kabul ederek vaftiz etti. Bulgarlar onun cüzzamlı olduğunu öğrenince onu öldürmeyi düşündüler. Ama o gelenlerin karşısında kutsal haç'ı tuttu ve onlar karşısında zaferi kazandı. Böylece o gelenlerde Hristiyan oldular"⁹.

Yine "Bulgar Kralı Boris, İstanbul'a kendisinin hakimiyeti altındaki bütün insanların vaftiz edilmesini istemek ve kutsal haç'ı öpmek üzere geldi. Çar Mihail onu vaftiz ederek kendi ismini verdi"¹⁰. Bilindiği üzere Tuna Bulgarlarının hükümdarı olan Boris (852-889), 864 yılında Bulgar Devletinin resmi dini olarak Hristiyanlığı kabul etmiştir.

Rus kaynaklarına göre Ruslar ilk defa 852 yılında Bizans'ın başkenti olan Çargrad'a geldiler: "Grek yıllıkçılarının yazdıklarına göre Çar Mikhail döneminde Ruslar ilk defa Çargrad'a gittiler"¹¹.

Bu kaynaklara göre yine 862 yılında Rurik'in yanında olan iki adamı ondan izin alarak İstanbul'a gitmişlerdir: ".....Onun yanında aynı âileden olmayan iki boyar vardı ve bunlar Rurik'den diğer boyarlarla birlikte Çargrad'a gitmek için izin aldılar ve Dinyeper boyunca gittiler....."¹².

Vareg-Rus beyi Rurik tarafından kurulan Kiev Knezliği, devlet olarak yoluna devam edebilmek için yayılma politikası gütmüş ve bu politika icabı İstanbul'u almak istemiştir. Bu gaye ile başlanan ilk sefer 866¹³ yılında İmparator III.Mikhail'in hükümdarlığının 14. yılında Askold ve Dir adlı beyle-

9. *Nikonovskaya Letopis'*, s.7.

10. *Nikonovskaya Letopis'*, s.7.

11. *Povesti Vremennih Let* s.19; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.11; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s.72; *Troitskaya Letopis'*, s.57; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.37; *Voskresenskaya Letopis'*, s.291; *Nikonovskaya Letopis'*, s.38.

12. *Povesti Vremennih Let*, s.19; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.11-12; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s.18 -20; *Troitskaya Letopis'*, s.58.

13. Rus Yıllıklarında tarih 866 verilmektedir. Ancak, Bizans kaynaklarının verdiği 860 tarihi daha doğru kabul edilmektedir. G.Ostrogorskiy, bu tarihin kesin olarak 860 olduğunu artık ispatlandığını belirtmektedir. G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, /Türk.Terc. Fikret İşıltan/, TTK. Yay., Ankara, 1981, s.213; M.V. Lomonosov, İ.N.Boltin, D.İ. İlovayskiy, M.D. Priselkov, F.İ. Uspenskiy, B.A. Ribakov, M.H. Tihimarov gibi Rus tarihçileride bu saldırının 860 yılında yapıldığını söylemektedirler. Saharov, a.g.e., s.48-55.

*Askold ve Dir'in
İstanbul'a Yaptıkları Seferi Gösteren Minyatür
(Radziwilov Yıllığı)*

rin Rurik'den izin alarak İstanbul'a iki gemi ile gitmeleri ile başlamıştır. Askold ve Dir askerleriyle birlikte karaya çıkartma yapmışlar, şehri kuşatıp etrafını yağmalamışlar ve pek çok Hıristiyanı da öldürmüşlerdir. Ancak bu kuşatma sırasında İstanbul'da bulunmayan imparator Mikhail durumu haber alır almaz geri dönmüş ve geri dönmesinin hemen akabinde de Bizans büyük bir mucizeyle karşılaşmıştır. Çıkan şiddetli rüzgâr Rus gemilerinin ala-bora olmasını sağlamış ve Ruslar bu durum üzerine arkalarına bile bakmadan çekilip gitmişlerdir. Nitekim bu hadise Rus yıllıklarında şu şekilde anlatılmaktadır:

"Mikhail'in Çarlığının 14. yılında Askold ve Dir askerleriyle Grekya'ya gittiler. Çar bu sırada Agaryanlar (Araplar) üzerine sefere gitmişti. Piskopos ona "Ruslar, Çargrad'a sefere gidiyorlar" diye bir haber gönderdiğinde o, kara nehre kadar gitmişti. Çar hemen geri döndü. Bunlar (Ruslar) sudan karaya çıkarak, pek çok Hıristiyanı öldürdüler ve Çargrad'a iki gemi gönderdiler (şehri kuşattılar). Çar Mikhail şehre güçlük- le geldi ve piskopos Fotin (Photius) ile birlikte kutsal Meryem Ana kili-

sesindeki Vlahern'de bütün gece dua etti. Kutsal Meryem Ana'nın ikonasını ilahilerle getirdiler ve onun toprağını denizde suya batırdılar. Bu sırada büyük bir sessizlik oldu. Deniz sakindi ancak birden bire rüzgârla birlikte güçlü bir fırtına çıktı ve büyük bir dalga Rus gemilerini süpürdü ve kıyıya doğru yatırarak paramparça etti. Onlardan çok azı bu felaketten kaçıp evlerine dönmeyi başardılar"¹⁴.

Rusların 860 tarihinde gerçekleştirdikleri bu seferleri hakkında yukarıda bahsettiğimiz Rus kaynaklarının dışında olayın çağdaşı olan Bizans kaynaklarında da bilgiler vardır. Bu kaynaklardan birincisi Rus saldırısının bizzat şahitlerinden olan Bizans kilisesinin tanınmış simalarından Patrik Photius (Rusçası Fotin)'a ait iki hutbe (vaaz) dir¹⁵. Diğer bir kaynağımız ise Bizans İmparatoru III. Mikhail'in biyografi yazarı Paflogonlu Nikita (Nikita Paflagonskiy)'nın Patrik İgnatiya'nın ölümünden sonra yazdığı "*Kutsal Patrik İgnatiya'nın¹⁶ Hayatı*" adlı eseridir¹⁷. Yine Papa Nicholas'ın eserinde, Feofan Kroniği ile Simeon Legofet, Georgios Hamartos (Amartol)'un Kronikleri ile IX. ve XII.yy'a ait bilinen Bizans kroniklerinde (mesela İoan Skilitisi, İoan Zonarı, Mihail Glikli, Lev Grammatik vs.) bu sefer hakkında detaylı bilgiler bulunmaktadır¹⁸.

Bahsettiğimiz bu Bizans kroniklerine ve kilise kaynaklarına göre 860 yılının 18 Haziran günü İstanbul hiç beklemediği bir Rus saldırısına maruz kalmıştır. Ruslar deniz tarafından gelerek, Bizans'ın başkentini kuşatmışlardır. Bu karşılaşma Bizans'a o ana kadar çok da önem vermediği doğuda ye-

14. *Povesti Vremennih Let*, s.20 ; *İpatiyevskaya Letopis*, s.11-12; *Lavreniyevskaya Letopis*, s.18-20; *Troitskaya Letopis*, s.58; Ostrogorskiy, Bizans kaynaklarında Rus donanmasının mahvolmasıyla ilgili bilgiler yer almadığını belirtmektedir. *A.g.e.*, s. 213n.
15. Patrik Photius'un, 820-891 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. İstanbul patrikliği 857-867 ve 877-886 yıllarında olmak üzere iki defa yapmıştır. 860 yılında gerçekleşen Rus saldırısı hakkında İstanbul halkına hitaben yaptığı vaazlarının ikisinde bilgiler vardır. Patrik Photius'un "mektuplar" adını taşıyan vaazları toplam üç tanedir. Birinci vaazında İstanbul halkına Rus filosu ve saldırısı hakkında bilgi verirken, ikinci vaazında Rusların geri çekilme ve bu çekilme sırasında duyulan sevinç hakkında bilgi vermektedir. Üçüncü vaazi ise 867 yılına ait etrafa gönderdiği mektuplar hakkındadır. Patrik Photius'un vaazları hakkında bk. B.L.Fonkiç, "K Voprosu Proishojdenii İvirsikogo Spiska Gomiliy Fotiya o Naşestvii Rossov Na Konstantinopol", *VSI*, 1981, T.I, s.154; A.Kunik, "O Treyoh Spiskah Fotiyevih Besed 865 g.", *ZIANİFO*, T.VII, No: 8. s.49-85, 1906; E. Lovyagin, "Dveye Besedi Svyateyşego Patriarha Konstantinopolskogo Fotiya Po Sluçayu Naşestviya Rossov Konstantinopol", *Hristianskoye Çteniyе*, 1882, No: 9-10. s. 430-436.
16. Patrik İgnatiy, 847-858 ve 867-877 yılları arasında olmak üzere iki defa İstanbul patrikliği yapmıştır.
17. Saharov, *a.g.e.*, s.48.
18. Saharov, *a.g.e.*, s.49-50

ni doğan bu devletin ne kadar kuvvetlendiğini ve bundan sonra kendisi için ne kadar güçlü bir düşman olabileceğini göstermiştir. Ancak Bizans bu devletle olan münasebetini bu saldırıdan sonra gözden geçirmiş ve meseleyi kısa vadede çözmektense, uzun vadede çözmeye karar vermiştir. Bunun içinde bu pagan devletiyle savaşmamış ve onu etkisiz hale getirmek için Hıristiyanlaştırmayı tercih etmiştir. Bunu sağlamak için de bu saldırıdan kısa bir süre sonra hemen misyonerlik faaliyetlerine başlamıştır. Nitekim Patrik Photius'un 867 yılında yazdığı bir mektup bu faaliyetin bir ispatıdır. Mektupta Photius: *"zalim, kana susamış ve aynı zamanda pagan bir kavim olan Rusların artık yavaş yavaş Hıristiyan olmaya başladıklarını ve imparatorun koruması altına girerek şimdiye kadar yaptıkları hırsızlık ve haddini bilmez davranışlara son verdikleri"* belirtilmektedir¹⁹.

Bu seferi efsaneden arındırarak detaylandırarak olursak, 860 yılında Bizans o sırada başına büyük gailer açan Araplara karşı Küçük Asya'da şiddetli bir savaşa girişmiştir. Mart ayında stratejik önemi olan Lulon garnizonu Arapların eline geçmiş, Nisan-Mayıs aylarında ise her iki taraf ellerindeki esirleri değiştirmişlerdir. Haziran başlarında Bizans İmparatoru III. Mihail, İstanbul'dan 40.000 askerle çıkarak Abbasi Halifeliğinin toprakları içerisinde bulunan ve İstanbul'a 500 km uzaklıkta yer alan Mavroto²⁰ denilen yere gitmiştir. Bu gidiş Ruslar için ideal bir fırsat yaratırken, İstanbul halkı için tam bir felaketi ifade etmiştir. Zira böyle bir saldırıyı hiç beklemiyorlardı. Bizans, başkentini karadan ve denizden saldırılara karşı surlarla koruma altına almıştı ama şehrin Karadeniz tarafı korunmasızdı. Yine Haliç ve Boğaziçi'ndeki surlar da yüksek değildi. Bu sağlam surların altında ve boğaz kıyısında pek çok insan yaşıyordu. İstanbul'da amiral Patrik Nikita Orif yönetiminde küçük bir askeri birlik ile manevi olarak onlara güç verecek Patrik Photius vardı. İmparatorun şehirde olmaması İstanbul halkının onun yokluğunu sorgulamasına sebep olmuş ve bu konuda hakkında söylenen sert sözler Bizans kaynaklarında teferruatlı bir şekilde yer almıştır²¹.

18 Haziran 860 günü güneş doğarken, sabaha karşı yaklaşık 200²² Rus gemisi Boğaziçi kıyılarından girerek karaya çıkartma yapmışlardır. Gemiler muhtemelen çok büyüktü ve tipik Viking gemileri gibi içlerinde 30-40 kadar

19. B.Küçüksipahioğlu, "IX-X. Yüzyıllarda Bizans-Rus İlişkileri", *Kafkas Dosyası*, İstanbul, 2006, s.2. Ayrıca burada Rusların 860 yılındaki İstanbul seferi ile ilgili detaylı bilgiler verilmektedir.

20. Bu yerin Küçük Asya bölgesinde Kapadokya'da bulunduğunu sanılmaktadır.

21. Saharov bu konuşmaları Bizans kaynaklarını referans göstererek vermektedir. Bk. *A.g.e.*, s.59.

22. İoann Diakon, Venedik elçisi Pietro II. Orseolos'un yazdığı Venedik Yılığında gemilerin sayısını 360 olarak verdiğini belirtmektedir. Saharov, *a.g.e.*, s.60.

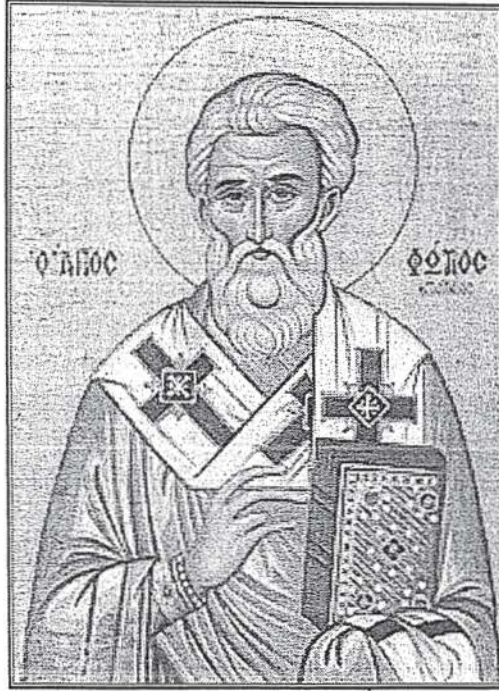
insan bulunduruyorlardı. Bu yüzdende Rus gemilerindeki askerlerin toplam sayısının yaklaşık 8000 kadar olduğu tahmin edilmektedir.

Ruslar, o sıralar Hazarlara ait olan Dinyeper kayalıklarından geçerek Aşağı Don istikameti boyunca giderek Karadeniz tarafından İstanbul önlerine gelmişlerdir. İstanbul halkı için Rus gemilerinin aniden ortaya çıkması beklenmedik bir olaydı. Zira yukarıda da bahsettiğimiz gibi Bizans o ana kadar tehlikeleri önlemek için şehrin sınırlarına surlar inşa ettirmiş ve böylece oldukça etkili önlemler almıştı ama Karadeniz tarafından böyle bir önlem alınmamıştı ve Ruslar da bu tarafı kullanmasını gayet iyi başarmışlardı. Akşama doğru karaya çıkan askerler bütün gece boyunca İstanbul'u yağmaladılar. İstanbul halkı bu ani saldırı karşısında kaçmaya bile fırsat bulamadı. Bu sırada Bizans İmparatoru, Araplarla mücadele etmek için askerleri ile beraber gittiği garnizonda mücadeleye devam ediyordu, Bizans filosu da aynı anda Ege (Girit) ve Akdeniz'de Araplar ile savaştığı için, İstanbul savunmasız kalmış ve böylece Ruslara karşı önemli bir direnç gösterememiştir.

İstanbul halkı ile İstanbul'da kalan Bizans ordusuna bağlı az sayıdaki asker grubu kendilerine saldıranlara karşı belli-belirsiz karşılık vermeye çalıştılar. O sırada İstanbul Büyük Partisi olan Photius, kendilerini o gün kuşatan Rusları "Kuzeydeki İnsanlar" veya "Topraktan (biten, çıkan) İnsanlar" olarak adlandırmaktadır. Patrik Photius'un 860 yılında sağa-sola gönderdiği mektuplardan imparatorluk başkentine soğuk terler döktüren Rusların İstanbul seferinin ne kadar güçlü olduğu anlaşılmaktadır: "(Bize saldırıncaya kadar) adı olmayan (bu) halk, esamesi okunmayan (bu) halk; bilinmeyen, ama bize saldırmasıyla birlikte bir ad alan; önemsizken önemli hale gelen; aşağılanmış ve yoksulken göz kamaştırıcı ganimet ve önemli miktarda servet elde eden bu (halk)..."²³. Bu kriz sırasında Bilgili Patrik Photius duruma bir çare düşünmüş ve İstanbul halkının moralini yükseltme görevini üstlenmiştir. Patrik, daha önce de çeşitli olaylarda başvurulmuş olan kilise büyüüne müracaat etmiş ve İstanbul halkının çok etkilenmesini sağlamıştır. Meryem Ana'nın değerli elbiselelerini ortaya çıkararak İstanbul surları önünde dolaştırmış ve elbisenin deniz suyuna batırılmış olduğunu belirterek hemen bir fırtına çıkaracağı söylentisini çıkarmıştır. Rusların çekilmeye başlamaları üzerine İstanbul halkı arasında bu kurtuluşu kutsal bakirenin gücüne yoranların sayısı oldukça fazla olmuştur²⁴.

23. M.İ. Artomonov, *Hazar Tarihi/Türk.trc/*, İstanbul, 2004, s. 471.

24. A. Koestler, *Onüçüncü Kabile*, İstanbul, 1989, s.134-135.

Patrik Photius (Fotin)

Patrik Photius vaazlarında Ruslara kurban edilişlerini İstanbul halkının işledikleri günahlar yüzünden Tanrı tarafından cezalandırıldıkları şeklinde açıklamaktadır²⁵.

Rus saldırısından sadece İstanbul etkilenmemiş, aynı zamanda şehrin etrafındaki yerler ile özellikle adalar ve Marmara Denizi'nde bu saldırıdan nasibini almıştır. Bu saldırı sırasında adalardan birinde sürgünde bulunan İstanbul eski patriği İgnatius, bu saldırıdan güçlükle kaçarak kurtulmuştur. Bu durum hakkında Paflogoniyalı Nikita'nın "*Patrik İgnatiya'nın Hayatı*" adlı raporunda şu şekilde bilgi verilmektedir:

"Bu sırada İskitlerden daha tehlikeli olan Ruslar, tüm köyleri, manastırları yakıp yıktılar, Sadece İstanbul'u değil, İstanbul'un etrafındaki adaları da yağmaladılar. İnsanların ellerindeki bütün değerli eşyaları, hazi-

25. Saharov, a.g.e., s.65.

*İstanbul'un 860 yılındaki Meryem Ana'nın Yardımlarıyla
Mucizevi Kurtuluşunu Anlatan Moskova Kremlindeki Virgin Robe Kilisesinde
Bulunan Fresk, (1644 Yılına Ait)*

neleri aldılar, yakaladıkları insanları öldürdüler. Üstelik Manastırlardaki 22 Hıristiyana da ahlaksızca saldırdılar"²⁶.

Patrik Photius İkinci vaazında 4 Ağustos'u geri çekilme tarihi olarak vermektedir. Photius, Rusların büyük bir ganimet ile geri çekildiklerini söylerken; Rusların neden geri çekildikleri hakkında hiçbir bilgi vermemektedir. Sadece bir mucize eseri Tanrı'nın ve Meryem Ana'nın yardımcıları sayesinde İstanbul'u alamadıklarını belirtmektedir.²⁷

26. Saharov, a.g.e., s.68.

27. A.g.e., s.70.

G. Hamartolos, L. Grammatik ve F. Melitenskiy gibi yazarların kroniklerinde verilen bilgiler de hemen hemen aynıdır. Zira bu kronikler genelde olayın bizzat tanığı olan Patrik Photius'un şahitliğine dayandırarak saldırı hakkında bilgi vermektedirler. Bu kroniklere göre de Mihail III çok hızlı bir şekilde yanında çok fazla asker olmadan başkente geri dönmüş, Photius ile birlikte Tanrı'ya dua etmiş, "Tanrısız Ruslar" karşısında patrik ve imparatorun duaları İstanbul'un duvarlarını korumuş ve Meryem Ana sayesinde denizde güçlü bir boran, fırtına çıkarak bu fırtına onların yok olmasını sağlamıştır²⁸.

Aslında Rusların bu kuşatmayı neden yaptıkları hâlâ bilinmemektedir. Tarihçiler farklı yorumlar ileri sürmektedirler. Bu yorumlardan bazıları Rusların Bizans ordusunu korkutmak istemeleri; zengin ganimetler elde etmek istemeleri; kârlı bir ticaret anlaşması yapmak istemeleri; komşularına kendilerini kabul ettirmek istemeleri şeklindedir. Kanaatimizce en doğru yorum Saharov tarafından yapılmıştır. Ona göre "*Ruslar X. yüzyılda Hazar ticaret yolunu elde etmek istiyorlardı ve bu yolun o dönemdeki hakimleri Bizans ile Hazarlar'dı. Özellikle Igor başta olmak üzere bütün Kiev Knezleri bu yola sahip olabilmek için gerçek adımlar atmışlardır*"²⁹.

Kaynaklarımıza göre Askold bu sefer sonucunda vaftiz olarak Hıristiyanlığı kabul etmiş ve bu durum Rus topraklarının Hıristiyanlaşmasına zemin hazırlamıştır. Hıristiyanlığı kabul eden Rusların, nerede vaftiz oldukları, nerede yaşadıkları ve o sırada onları kimin yönettiğine dair kesin bir bilgi yoktur. Akademik-kilise öğretisine göre Askold ve Dir, onlara bağlı adamları ile halktan bazı insanlar, 860 yılının ortalarında Patrik Photius'un İstanbul'dan gönderdiği piskoposlar tarafından Kiev'de vaftiz edilmişlerdir. Aslında Rusların kendilerine Hıristiyanlığı öğretecek din adamı istedikleri bu kuşatmadan kısa bir süre sonra İstanbul'a elçilerini göndermeleri üzerine ortaya çıkmıştır. Patrik Photius'un sözlerine istinaden 860 yılında Bizans ile Rus devleti arasında "sevgi (dostluk) ve barış anlaşması" yapılmıştır. Patrik Photius'e göre 866-7 yılında Mikhail III ve kendi döneminde Ruslar Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir³⁰. Rusların Hıristiyanlığı nasıl kabul ettikleri hakkında yaptıkları çalışmalarla dikkatleri çeken, Polonskoy, Lamanskiy ve özellikle de Parhomenko'ya göre, Korsun yakınlarındaki Ruslar ilk defa Konstantin Krill tarafından Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir³¹. Saharov ise bu anlaşmanın 867 yılın-

28. A.g.e., s.74.

29. Saharov, a.g.e., s.62.

30. Saharov, a.g.e., s.59; Küçüksipahioğlu, a.g.m., s. 2;

31. V.A. Parhomenko, *Naçala Hrisitanstva Rusi*, Poltava, 1913, s.52-53.

da yapılmış olabileceğini belirtmektedir³². Yapılan anlaşmaya göre Ruslar vaftiz olmak istemişler, Patrik Photius de bu isteği kabul etmiş ve 867 yılının başlarında Slavlara ve Varyaglara İstanbul'dan Hıristiyanlığı öğretecek ve kabul etmelerini sağlayacak ilk rahipleri göndermiştir³³.

I.Basileios (867-886) ve Patrik İgnatius dönemlerinde Rusların Hıristiyan olmaları hakkında şöyle bir hikaye daha anlatılmaktadır. Bu hikayeye göre Bizans Ruslara çeşitli hediyeler vermiş ve Ruslarda bunun üzerine Hıristiyanlığı kabul etmeye razı olmuşlardır. Bundan sonra da Rus kilisesinin başbaşıpiskopos olarak adlandırılmıştır. Patrik Photius'e göre Rusların Hıristiyanlığı kabul ettiklerine dair en yakın tarih imparator Theofilos dönemindedir. Zira Patrik Photius Rusları vaftiz edip kutsadığı için verdiği bilgiler en güvenilir bilgiler olarak kabul edilmektedir.

Bizans, Rusları Hıristiyanlaştırarak kendi nüfuzu içine almayı düşünmüştür ki bu düşünce Rus kaynaklarının verdiği bilgilere göre 898 yılında bizzat Ruslar tarafından kendilerine sunulmuştur. Şöyle ki:

"898 yılında Slavlar'dan gelen Sloven (Mıravlar)'ın Knezi Rostislav, Mikhail'e elçiler göndererek "bizim ülkemiz Hıristiyan ancak bize dinimizi öğretecek öğretmenlerden yoksunuz ne Latin ne de Grek dilini biliyoruz. Kutsal kitabı anlamamızı sağlayacak öğretmen gönderiniz" ricasında bulunmuştur. Bunu duyan Çar Mikhail, hemen filozofları çağırmış ve Sloven Knezinin isteğini onlara iletmiştir. Filozoflar ona şöyle demişlerdir: Selun (Selanik)'de Lev isminde bir asker var. Onun Slavyan dilini bilen oğulları var. Her ikisi de filozoftur". Mikhail bunları duyunca hemen Selun'daki Lev'e elçiler göndererek şöyle demiştir: "Oğulların Konstantin ve Mefodiya ile gecikmeden bize gel". Bunu duyan Lev hemen oğullarını imparatora göndermiştir. Onlar çar'ın yanına gelmişler ve Çar "Slavyan topraklarından bana elçiler gelerek kendilerine kutsal kitapları tefsir edebilecek öğretmenler rica ettiler" diyerek onları gitmeleri için ikna etmiş ve Slavyan topraklarına göndermiştir. Bu kardeşler Slavyan alfabesini meydana getirdiler, Apastol ve İncil'i tercüme ettiler. Konstantin geri dönerken Mefodiya Moravya'da kaldı ve kendisini piskopos yaptılar"³⁴.

32. Saharov, bu anlaşmanın ne zaman yapıldığı konusunda ileri sürülen fikirlerden bahsederek, bu konuda 59-82. sayfalar arasında geniş bilgi vermektedir.

33. Saharov, *a.g.e.*, s.99.

34. *Povesti Vremennih Let*, s.21-22; *İpatiyevskeya Letopis'*, s.16; *Laurentiyevskeya Letopis'*, s.25-27; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.19; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 271; *Nikonovskaya Letopis'*, s.17.

K.Kyrillos ve Methodios³⁵

Metinden de anlaşıldığı üzere Doğu Slavyan boylarından Moravların Knezi Rostislav, Bizans İmparatoru Mikhail'e elçiler göndererek Hıristiyanlık konusunda kendilerine yardımcı olmalarını istemiştir. Bizans kaynaklarına göre ise Rostislav'ın Bizans'a başvurmasının asıl nedeni büyük bir ihtimalle Frank ruhanilerinin etkisine karşı duyulan korku ve Bizans'a dayanarak bir Frank-Bulgar tehlikesine karşı bir denge sağlamak ümidi ile hareket etmesidir³⁶.

Rus yıllıkları 898 yılını tarih olarak vermelerine rağmen gerçek tarih 862'dir. Zira gerek Kyrillos (827-869) gerekse Methodios (825-884) bu tarihte hayatta değillerdir. 862 yılında Büyük Moravya Knezi Rostislav, İstanbul'dan din adamları gönderilmesini isteyince, İmparator III.Mikhail ve Patrik Photi-

35. www.pravoslavie.ru adresinden 25.01.2010 tarihinde alınmıştır.

36. Ostrogorskiy, a.g.e., s.214, Saharov, a.g.e., s.104.

us iki rahip ile Selanikli Kyrillos ve Methodios isimlerindeki bu iki keşiş kardeşi İstanbul'dan göndermişlerdir. Her ikisi de seçkin birer ilahiyatçı ve dil bilgini idiler. Araplar arasında misyonerlik faaliyetlerinde bulunan ve İstanbul patrikhanesine bağlı okulda felsefe dersleri veren Kyrillos (aşlı adı Konstantin) ile bir Yunan manastırının başkeşişi olan Methodios, 863'te Slavlar arasında çalışmaya başladılar. Dinî ayinlerde Eski Slavca'yı kullandılar. Kutusal metinleri de sonradan Eski Kilise Slavcası (ya da Eski Bulgarca) diye adlandırılan dile çevirdiler. Ayrıca, Yunan harflerini temel alarak bir Slav alfabesi geliştirdiler. İncili Slavca'ya tercüme ettiler. Daha sonra kardeşlerden Methodios ülkesine geri dönerken Kyrillos Moravya'da kalarak onların Hıristiyanlaşmalarına büyük katkı sağlamış ve pek çok da öğrenci yetiştirmiştir. Her iki kardeş Slav halklarının dinî ve kültürel gelişmesine katkıda buldukları için "Slavların havarileri" olarak anılmaktadırlar.³⁷

Rusların İstanbul'a karşı olan ilgileri özellikle X. yüzyılda kendini göstermektedir. Bu yüzyıl Bizans-Rus münasebetlerinin Rusların taarruzkâr, Bizans'ın ise savunmada kalması şeklinde geçmiştir.

Rusların İstanbul heveslerinin ikinci adımı Knez Oleg (879-912) zamanında olmuştur. Knez Oleg, kendisinden sonra Kiev Knezi olan İgor'u Kiev'de bırakarak, 907 yılında yanına çeşitli Fin ve Slav kabilelerinden oluşan askerlerini alarak Bizans üzerine gitmiştir. Rus kaynaklarında bütün bu kabileler "Büyük İskitler"³⁸ olarak adlandırılmakta ve bu sefer şöyle anlatılmaktadır:

"Oleg, bütün bu askerlerle atlar ve gemilerle (karadan ve denizden) gitti. Gemilerinin sayısı 2000'di ve Çargrad'a yaklaştı. Gerklenden bazıları Sud³⁹'a kaçtılar, bazıları da şehre kapandılar. Oleg sahile çıktı ve savaş başladı. Grek şehrinin etrafında pek çok kişi öldü, Ruslar pek çok sarayı, köşkü ve kiliseleri yakıp-yıktdılar. Ele geçirdiklerinin bazılarını kamçılarak eziyet edip öldürdüler, bazılarını kurşuna dizdiler, bazılarını denize attılar ve düşmanlarının onlara yaptıkları gibi Ruslar'da Greklerle daha pek çok kötülük yaptılar. Oleg, askerlerine tekerlek yaparak gemiye koymalarını emretti. Bu sırada yolda iken rüzgâr çıktı, onlar yel-

37. Detay için bk. Parhomenko, *a.g.e.*, E.K. Polonskaya, "Voprosu O Hristianastve Na Rusi Do Vladimira", *JMNP*, Novaya Seriya, Ç.LXXI, Eylül, 1917; L.Lebedev, *Kreşeniye Rus*, İzd, M.P, 1987, s.63-76.

38. *Povesti Vremennuh Let*, s.26; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.48; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s. 72; *Troitskaya Letopis'*, s.90; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.37; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 291; *Nikonovskaya Letopis'*, s. 38.

39. İstanbul yakınlarında bir körfez. Bazı kaynaklarda buranın Boğaziçi olduğu belirtilmektedir.

*Knez Oleg'in İstanbul'a Yaptığı Seferi Gösteren Minyatür
(Radzivilov Yıllığı)*

kenlerini açtılar ve şehrin topraklı tarafına geldiler (her an kıyıya çıkabilirlerdi). Grekler bunu görünce korktular ve elçiler göndererek şöyle dediler: "şehre zarar verme, ne kadar istersen sana vergi verelim". Oleg, ordusunu durdurdu ve ona yemek ile şarap getirdiler. Ancak Oleg daha önce zehirlendiği için bunları kabul etmedi. Grekler bunun üzerine korktular ve : "Bu Oleg değil, Tanrı'dan bize gönderilen Dimitri'dir". Oleg, onlardan 2000 gemi için adam başına 12 griven⁴⁰ vergi vermelerini emretti ki her gemide 40 asker vardı. Grekler bunu kabul ettiler ve Oleg, başkentten uzaklaşarak Grek Çarları Leon ve Aleksandr ile barış görüşmelerine başladı"⁴¹.

40. On kopik değerinde bir para birimidir (0.2 gram ağırlığında).

41. *Povesti Vremennih Let*, s. 29-31; *İpatiyevsкая Letopis'*, s. 48; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s. 72; *Troitskaya Letopis'*, s. 90; *Radzivilovskaya Letopis'*, s. 37 *Voskresenskaya Letopis'*, s. 291; *Nikonovskaya Letopis'*, s. 38. Saharov, *a.g.e.*, s. 104; V.N. Tatişev, M.M. Şerbatov gibi tarihçiler ise yapılan bu anlaşmanın İstanbul surları altında şehre karşı olan Rus askeri hareketini sona erdirmek üzere yapıldığını ve bu yüzden de Bizans'ın bu şartları kabul etmek zorunda kaldığını belirtmektedirler. V.N.Tatişev, *İstoriya Rossiyskaya*, T. I, Moskva-Leningrad, 1963, s. 36; M.M. Şerbatov, *İstoriya Rossiyskaya ot Drevneyşih Vremen*, Sank-Peterburg, 1901, s. 287.

Görüldüğü üzere Knez Oleg zamanında Rus donanmasının Boğaziçi'ne kadar gelerek etrafı yağmalaması o sırada gerek içerde gerekse dışarıda siyasi problemler yaşamaması Bizans'a 860 yılını hatırlatmış ve Ruslar'la savaşmaktansa anlaşma yolunu tercih etmesine sebep olmuştur.

Yapılan görüşmeler sonucunda Bizans, Oleg'in bütün isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu anlaşma ile Oleg bir taraftan Bizans'ı vergiye bağlamış diğer taraftan da Rus tüccarlarının İstanbul'da rahatça hareket etmelerinin yolunu açarak, serbestçe ticaret etmelerini sağlanmıştır⁴².

907⁴³ yılında sözlü olarak yapılan bu anlaşma 911 veya 912'de daha teferuatlı bir şekilde yazılı hale getirilmiştir⁴⁴. Kiev Knezi Oleg, İstanbul'a elçiler göndererek Leon VI (886-912)⁴⁵ ve kardeşi Aleksandır (Aleksandros 912-913)'dan aralarında bu sözlü anlaşmayla başlayan dostluğu uzun yıllar muhafaza etmelerini rica etmiş ve bu yakınlaşmanın Tanrı'nun iradesi ile gerçekleştiğini ifade ederek artık yazılı hale gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine anlaşma 912'de yazılı hale getirilmiştir. İmparator Leon, Oleg'in elçilerini İstanbul'da bir süre misafir ederek Bizans'ın zenginliğini göstermiş ve daha sonra da elçilere altın, gümüş, ipek ve kıymetli kumaşlar ile değerli taşlar vererek Rusya'ya göndermiştir. Rus elçileri Knezleri Oleg'in huzuruna gelir gelmez Bizans ile anlaşmayı nasıl yaptıklarını anlatmışlardır⁴⁶.

Bu anlaşma ile doğu sınırlarını bir ölçüde de olsa koruma altına alan Bizans için, batı sınırlarından büyük bir tehlike yaklaşmakta idi. Bu tehlike Tuna Bulgar devletinin hükümdarı Simeon (893-927)'du. Simeon, 912'de VI. Leon; 913'de de kardeşi Aleksandros'un ölümünden sonra Bizans'da çıkan iç karışıklıklardan istifade etmiş, kuvvetli bir mukavemetle karşılaşmadan Bizans topraklarına girmişti. 913 yılında İstanbul surları önlerinde görünmüş ancak İstanbul'u ele geçirmenin imkânsızlığını anlayınca Bizans ile anlaşma yolunu tercih etmiştir: "914 yılında Bulgar Çarı Simeon Çargrad'a geldi ve barış

42. *Povesti Vremennih Let*, s. 32; *İpatiyevskaya Letopis'*, s. 48; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s. 72; *Troitskaya Letopis'*, s. 90; *Radzivilovskaya Letopis'*, s. 37; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 291; *Nikonovskaya Letopis'*, s. 38; Saharov, *a.g.e.*, s. 106-108.

43. Saharov, *a.g.e.*, s. 109.

44. Bizans ve Rus kaynaklarında anlaşmanın 11 Eylül 911'de yapıldığı belirtilmektedir, Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 241; Saharov, *a.g.e.*, s. 148-156.

45. Bu sırada Bizans İmparatoru olan VI. Leon tahtı şeklen de olsa kardeşi Aleksandros ile paylaşmakta idi. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 225.

46. *Povesti Vremennih Let* s.33; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.48; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s. 72; *Troitskaya Letopis'*, s.90; *Radzivilovskaya Letopis'*, s. 37; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 291; *Nikonovskaya Letopis'*, s. 38; Saharov, *a.g.e.*, s.117-118. Rus-Bizans anlaşması için bk. Saharov, *a.g.e.*, s. 119-123.

yaparak ülkesine geri döndü"⁴⁷. Ancak anlaşma yolu ile aldığı tavizlerin uygulanmaması Simeon'un 914 yılında Edirne'yi zapt etmesine sebep olmuştur. Bundan sonra Bulgar kuvvetleri Trakya'yı baştanbaca tahrip etmişlerdir. "Grek Çarı Konstantin (Konstantin VII Porphyrogennetos [913-959]) devrinde Bulgar Çarı Simeon barış için Çargrad'a gitti. Piskopos tarafından kutsanarak takdis edildi ve Çarla birlikte öğle yemeği yedi. Ama ülkesine geri döndükten sonra aralarında savaş oldu ve Bulgarlar Greklere esir oldular ama Greklerin yaptıkları kötülüklerin de üstesinden geldiler. Bulgarlar bu sırada yeni Hıristiyan olmuşlardı ve bu savaştan sonra da orduları kalmadı"⁴⁸. Bizans, bu sırada Karadeniz'in kuzeyine gelen Peçenekler'den yardım istemeyi düşünmüş ancak onları ikna edemeyince kendi ordusunu hazırlayarak Karadeniz boyunca düşman topraklarına girmiştir. Ancak bu ordu 20 Ağustos 917'de Simeon tarafından baskına uğratarak tamamen imha edilmiştir⁴⁹.

Bu imha Rus kaynaklarına göre Simeon'un 929 yılına kadar Bizans'ı dolayısı ile de İstanbul'u rahat bırakmasına sebep olmuştur. Yıllıklarımıza göre 929 yılında Simeon tekrar Trakya ve Makedonya'yı alarak İstanbul'a gelmiş ve Bizans İmparatoru ile bir anlaşma yapmıştır: "Simeon Çargrad üzerine gitti ve Frakiya ile Makedonya'yı ele geçirdi. Büyük bir kuvvet ve gururla Çargrad'a geldi. Roma çarıyla barış yaparak geri döndü"⁵⁰. Ancak Simeon 927 yılına kadar hakimiyet sürmüştür. Kaynaklarımızın verdiği tarih 927 veya daha öncesi olmalıdır. Ya da İstanbul'a gelen hükümdar Simeon değil ondan sonra tahta geçen I.Petro (927-969)'dur.

Rus kaynaklarına göre 934'de İstanbul'da gözü olan Uğrlar (Macarlar) Trakya'yı ele geçirdikten sonra İstanbul'a gelerek Bizans İmparatoru Romanos Lekapenos (920-944) ile bir anlaşma yapmışlardır: "Çargrad'a ilk önce Uğrlar geldiler ve bütün Trakya'yı hakimiyetleri altına aldılar ve Roman Uğrlar ile anlaşma imzaladı"⁵¹.

909 ile 919 tarihlerinde Rus askerleri, Kiev Knezliğinin Bizans ile yaptığı 907 anlaşması mucibince Bizans'ın ortağı olarak güney ve güney-batı Hazar Denizi kıyılarında Bağdat halifesine karşı yaptığı sefere katılmışlardır. Ancak

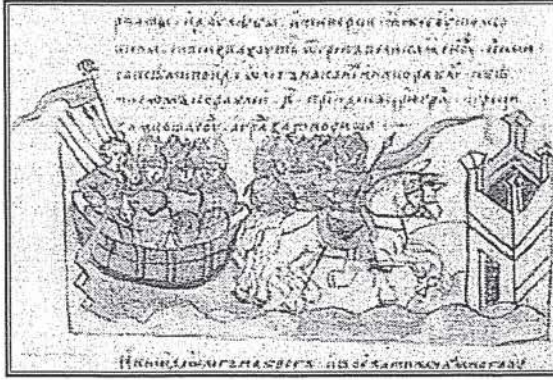
47. *Povesti Vremennih Let*, s.34; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.41; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.26; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.24; *Troitskaya Letopis*, s. 72.

48. *Nikonovskaya Letopis'*, s. 27-28.

49. *Ostrogorskiy, a.g.e.*, s.245.

50. *Povesti Vremennih Let*, s.32; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.26; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.42; *Radzivilovskaya Letopis'*, s. 24; *Voskresenskaya Letopis'*, s.278.

51. *Povesti Vremennih Let*, s.32; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.27; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s. 42; *Troitskaya Letopis*, s.73; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.25; *Voskresenskaya Letopis'*, s.278.

*Knez Oleg'in İstanbul'a Yaptığı Seferi Gösteren Minyatür
(Radziwillov Yıllığı)*

bu sefere giderken geçtikleri topraklar Hazar devletinin toprakları idi ve Hazarlar izinsiz geçtikleri için bu askerlere geri dönerlerken aniden saldırarak yok etmişlerdir⁵².

Rus ordusunun Bizans'ın müttefiki olarak yine 912-913 yıllarında Kafkasların arkasındaki Hazar Denizi sınırlarına yaptığı sefere de katıldığını görüyoruz. Ancak Kievli Rus askerlerinin bu birliktelikten canları sıkılıp sabırları tükenince, Knez İgor (912-945) Kafkasların ardındaki dost ülkelere yağma seferi yapmaya karar vermiştir⁵³.

912'de yapılan anlaşması ile dostça bir seyir takip eden Bizans-Rus ilişkileri İgor'un 941'de Bizans'ın üzerine gitmesi ile sona ermiştir. İgor, büyük fetihler yapmak ve adını bütün dünyaya duyurmak istiyordu. Bu isteğinin ancak güçlü bir devlete karşı yapacağı seferle gerçekleştirebileceğini düşünüyordu ve bu düşünce ile 941 yılında İstanbul'a bir sefer düzenledi⁵⁴:

"İgor Greklerin üzerine sefere gitti. Bulgarlar Çar'a, "Ruslar Çargrad'a 10.000 gemiyle geliyorlar" diye haber gönderdiler. Ruslar denizden geçerek Vifins ülkesine geldiler ve burada savaşıma başladılar. Pon-

52. G.G. Livtavrın, Russko-Vizantiyskiye Svyazi X Seredine X. v., *Voprosu İstorii*, 1986, No 6, s.44; A.Yu. Yakubovskiy, "O Russko Hazarskih i Russko-Kafkazskih Otneşeniya v IX-X vv", *İzv. ANCCCR*, 1946, T.III, No.5., s.465.

53. *a.g.e.*, s.45.

54. N.Ya. Polovoy, K Voprosu o Pervom Pohode İgorya Protif Vizantii, *Vizantiyskiy Vestnik*, 1961, T.XVII, s.84-104.

tus Denizi (Karadeniz)'nden İrakliya'ya ve Paflogoni'ya kadar bütün topraklar ile Nikomidi'ya ülkesinin hepsini ele geçirdiler. Ayrıca bütün Sud'u da yaktılar. İnsanların bazılarını yakaladılar, bazılarını çar-muha gerdiler, bazılarının ise ellerini arkadan bağlayıp sanki nişan tahtalarıymış gibi yerleştirip, demir çiviler çakarak ateş ettiler. Pek çok kutsal manastır, kilise ve köyü yaktılar. Sud'un her iki tarafındaki bol zenginliği ele geçirdiler. Sonra doğudan-onbaşı Panfir 40.000 askerle geldi, Patrik Foka Mekodonlar'la, Fedor Franklar'la ve boyarların oğulları gelerek Rusların etrafını kuşattılar. Ruslar da durumu aralarında müzakere ederek, Greklere karşı çıktılar. Şiddetli bir meydan muharebesi yaparak Greklere güçlükle yenebildiler. Ruslar akşama doğru kendi ordularının bulunduğu yere dönerek, geceleyin kayıklara bindiler ve gittiler. Feofan ise yanan kayıklarla ve Rusların ateşte bıraktıkları kayıklardaki toplarla (borularla) karşılaştı (burada bahsedilen hâdise "Grek ateşi" ile Rus gemilerinin yakılmasıdır). Manzara hem korkunç hem de harikaydı. Ruslar da alevleri görerek denizin sularına kendilerini attılar, hızla yüzerek kurtuldular. Onlar böylece ellerindekilerle (arta kalanlarla) evlerine döndüler. Kendi topraklarına giderek-herkese-kayıklarda olan ateşi (kayıkların yanmasını) ve bütün olanları anlattılar ve şöyle dediler : "Gökyüzü sanki şimşek gibiydi, Grekler oradaydılar ve bizim kayıkları ateşe verdiler bu yüzden de onları yenemedik". İgor geri dönerek asker toplamaya başladı ve deniz ötesine Varyaglara elçiler göndererek onları Grekler üzerine yapacağı sefere davet etti ve tekrar yeniden onlar üzerine sefere çıkmak için asker toplamaya başladı"⁵⁵.

Metinden de anlaşılacağı üzere Knez İgor, Karadeniz ve Boğaziçi'ne kadar gelmiş ve geçtiği her yeri yakıp yıkmıştır. İstanbul önlerine kadar zafer kazandığını düşünen İgor'a karşı Grek ateşi ile mukavemet eden Bizans, Rusların büyük bir yenilgi ile evlerine dönmelerine sebep olmuştur.

Kaynaklarımızdan genelde Rusların İstanbul'a Peçenekler'le barış halinde oldukları zamanlarda saldırdıklarını öğreniyoruz. Bunun iki sebebi vardı. Birincisi Peçeneklerden korkmaları; İkincisi ise ekonomik açıdan Peçeneklere bağlı olmalarıdır⁵⁶.

55. *Povesti Vremennih Let*, s.33-34; *İpatiyevskaya Letopis'*, s. 27-28; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.43- 44; *Radzivilovskaya Letopis'*, s. 24; *Voskresenskaya Letopis'*, s.278.

56. Bizans İmparatoru VII. Konstantinos Porhyrogenitus'un yazmış olduğu *De Administrando Imperio*" adlı eserde Rusların Peçeneklerle kurdukları ticari ve ekonomik ilişkiler açık bir şekilde anlatılmaktadır Konstantinos Porhyrogenitus *De Administrando Imperio*, Bonnae, 18840, Yay., Gy. Moravcsik, ;İng. Çev. R.J.H.Jenkins, Washington, 1967.

943 yılında Uğurların yeniden İstanbul'a geldiklerini ve Bizans İmparatoru ile bir anlaşma imzalayarak geri döndüklerini görüyoruz: "Uğrlar yeniden İstanbul'a geldiler, Romanla bir anlaşma yaparak evlerine döndüler"⁵⁷.

Ancak bu yenilgi İgor'un, 944 yılında yanına pek çok asker toplayarak ve Peçenekleri de kiralarak Bizans'ın üzerine karadan ve denizden intikam almak için yeniden gitmesine sebep olmuştur. İgor'un Bizans'ın üzerine gittiğini duyan Korsun halkı Bizans İmparatoru Romanos Lekapenos'a elçiler göndererek: "İşte sayısız gemilerle Ruslar geliyorlar, denizi gemilerle örttüler (bütün denizi Rus gemileri doldurdu)" demişler ve aynı haberi Bulgarlara da göndermişlerdir. Bunu duyan imparator Romanos, İgor'a en iyi adamlarını "(Bize) gelme, Oleg gibi bizden vergi al (hatta) ona verdiğimizden daha fazlasını verelim" ricası ile gönderirken; bu sırada kendileri için güçlü bir düşman olan Peçeneklere de Ruslar'la beraber hareket etmemelerini sağlamak için çok değerli hediyeler göndermiştir. İgor, Tuna'ya geldiğinde drujina diye adlandırılan imtiyazlı askerlerini durumu müzakere etmek ve İmparatorun söylediklerini anlatmak için çağırmıştır. Bizans İmparatorunun sözlerini duyan askerler ona şöyle demiştir: "Eğer çar böyle söylüyorsa, o zaman gitmemiz gerekli mi? altın, gümüş ve pavolok (kadife) kumaşını savaşmadan alacak mıyız? acaba savaşsak kim kimi yenecek onlar mı biz mi? veya denizde üstünlük kimin olacak? Toprak boyunca (karadan) değil engin deniz boyunca gidiyoruz: savaşsak hepimizin ortak sonu ölüm olur". Elde edecekleri ganimetleri savaşmadan alabileceklerse savaşmanın anlamsız olduğunu söyleyen askerlerini dinleyen İgor, Peçeneklere Bulgar topraklarında savaşmalarını emrederken, kendisi bütün askerleri için Bizans'dan altın ve kumaş alarak Kiev'e geri dönmüştür⁵⁸.

İgor, Kiev'e döner dönmez 945 yılında Bizans İmparatoru Romanos önceki barışı devam ettirmek üzere elçilerini göndermiştir. İgor elçilerle barışın nasıl olacağını konuştuktan sonra elçiler geri dönerlerken kendi askerlerini de onlarla beraber İstanbul'a göndermiştir:

"Roman, Konstantin ve Stefan elçilerini İgor'a eski barışı yeniden onaylamak için gönderdiler. İgor'da onlarla barış hakkında konuştu ve sonra kendi askerlerini elçi olarak Raman (İstanbul) gönderdi. Roman elçiler geldiğinde kendi askerlerini ve devlet adamlarını çağırıldı

57. *Povesti Vremennih Let*, s.34; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.28; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.44; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.26; *Troistkaya Letopis'*. 74; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 279.

58. *Povesti Vremennih Let*, s.35; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.28; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.44-45; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.25; *Troist' de s.74; Voskresenskaya Letopis'*, s.278-279.

ve Rus elçilerine aralarında geçecek konuşmaların hepsini yazmalarını söyledi⁵⁹.

Yapılan anlaşma 912'deki gibi her iki taraf için ticari ve hukuki hükümler ihtiva etmiştir⁶⁰.

Rus kaynaklarına göre 946 yılında Tuna Bulgarlarının hükümdarı Petro'nun ölümü sırasında İstanbul'da bulunan oğulları hemen ülkelerine geri dönmüşlerdir: "Bu yıl Bulgar Çarı Petr öldü. Oğulları Boris ve Roman bu sırada Çargrad'da idiler ve hemen ülkelerine döndüler⁶¹.

Kaynaklarımız 944'den 955 tarihine kadar Bizans ile Ruslar arasındaki münasebetler hakkında hiçbir bilgi vermemektedirler. Bunun sebebi bu yıllarda Kiev'in iç karışıklarla ve isyanlarla mücadele etmesidir. Nitekim Knez İgor, isyan eden Drevlyanlar tarafından öldürülmüş ve hanımı Olga onun intikamını almak için bir hayli uğraşmış ve sonunda çıkan isyanı bastırmıştır. Kiev'de asayişi sağladıktan sonra Kiev Çariçesi olarak 955⁶² yılında Bizans'a İstanbul'a bir elçilik heyeti ile beraber gitmiştir ki bu heyette 22 de tüccar vardır. Olga'nın amacı Bizans ile sağlam bir diplomatik ilişki ve kalıcı bir dostluk kurmaktır. Bu amaçla Bizans İmparatoru Konstantin VII Porfirogenetos (913-959) ve oğlu filozof Lva ile görüşmüştür. Bu görüşme Rus kaynaklarında şöyle anlatılmaktadır:

"Olga Bizans topraklarına giderek İstanbul'a geldi. Bu sırada Lev'in oğlu Konstantin imparatordu. Bizans imparatoru onun hem çok güzel hem de çok akıllı olduğunu gördü ve hayret ederek ona şöyle dedi: "sen bizim başkentimizi laiki ile yönetebilirsin". O bu sözlerin ne anlama geldiğini hemen anlayarak ona şöyle cevap verdi: "Ben putperestim, eğer benim vaftiz olmamı istiyorsan kendin vaftiz et, yoksa başka türlü vaftiz olmam". İmparator onu yanındaki patriklerle beraber vaftiz etti. Patrik Olga'nın inancını düzelterek şöyle dedi: "Siz Rusların mübarek kadınısınız zira aydınlığı, nuru sevdiniz ve karanlığı (cehaleti) bıraktınız. Rus nesli gelecekte sana hayır-dua edecektir". Daha son-

59. *Povesti Vremennih Let*, s.37; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.32; *Laurentiyevskaya Letopis'*, s.50; *Troitskaya Letopis'*, s.77; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.27; *Voskresenskaya Letopis'*, s.281.

60. A.A.Şahmatov, "Neskolko Zameçaniy o Dogovorah o S Grekami Olega i İgora", *Neofilogiçesko-Obçestvo*, Vıp, VII, 1915, s.391-395; V.M. İstrin, "Dogovori Russkih s Grekami X v.," *İzvestiya ORYAS*, T.XXIX, Leningrad 1924, s.386-387.

61. *Nikonovskaya Letopis'*, s.29.

62. Gerek Bizans gerekse Rus kaynaklarında bu vaftizin 957 yılında olduğu kabul edilmektedir. Saharov, a.g.e., s. 260-271 arası bu konu detaylı bir şekilde işlenmektedir.

*İgor'un İstanbul Kuşatmasını Anlatan Bir Minyatür
(Radziwillov Yıllığı)*

ra ona dua, oruç, sadaka ve vücudun nasıl temiz tutulacağı hakkındaki kilise yasalarını (nizamnamesini) verdi. Olga başını öne eğdi ve öğrendiklerini süngerin suyu çektiği gibi hafızasına çekti ve patriği şu sözlerle selamladı: "Piskopos senin dualarınla şeytanın ağından kurtulacağım". Vaftizde ona eski imparatoriçe ve büyük Konstantin'in annesinin ismi olan Elena adı verildi. Vaftizden sonra imparator onu çağırarak şöyle dedi: "seni kendime eş olarak almak istiyorum". O'da şöyle cevap verdi: "Siz beni nasıl eş olarak alabilirsiniz. Vaftiz sırasında beni kızınız olarak çağırdınız. Hıristiyanlıkta buna izin verilmez ki siz de bunu biliyorsunuz". Bunun üzerine imparator ona sayısız hediyeler, altın, gümüş, kıymetli kumaşlar ve değerli eşyalar verdi ve onu

kendi kızı olarak kabul etti. Olga evine dönmeye hazırlandı ve Patriğin yanına giderek ona ülkesinin Hıristiyan olması için ne yapması gerektiği konusunda bilgi almak için geldi ve ona şöyle dedi. "benim insanların ve oğlum putperest - Biliyorum Tanrı beni bütün kötülüklerden koruyacak". Patrik bunun üzerine ona şöyle dedi "evet bu Tanrının mucizesidir". Bundan sonra patrik Hıristiyanlık inancının ortaya çıkışı ve inanmayanlara yapılan mücadeleler hakkında bilgi vererek onun Kiev'e dönmesine izin vermiştir⁶³.

Görüldüğü üzere Olga, İstanbul'u sadece ziyaret etmekle kalmamış aynı zamanda Hıristiyan olmuş ve patrikten aldığı izinle de Kiev'e geri dönmüştür. Yıllar sonra torunu Vladimir'in resmen Hıristiyanlığı Kiev Knezliğinin dolayısı ile de Rusların resmi dini olarak kabul etmesinden sonra Rus kilisesinin ilk "azizesi" olma şerefine de nail olmuştur.

Olga'dan sonra Kiev tahtına İgor'un oğlu Svyatoslav (945-972) çıkmıştır. Svyatoslav'da babası gibi devletini genişletmek için her türlü fırsatı değerlendirmek istemiştir. Bizans ile yaptıkları anlaşmalarla bu devletin doğal müttefikleri olduğuna inanan Kiev Knezleri arasında Svyatoslav'da yer almış ve bu müttefiklik anlayışı ile Bizans ne zaman kendilerine müracaat etmiş ise bunu boşa çıkarmamıştır. Nitekim 961 yılında Bizans, Rusların yardımları sayesinde Girit'i Araplar'dan geri almıştır⁶⁴.

Bu tarihlerde bu coğrafyada Rus, Bizans, Peçenek ve Tuna Bulgarlarının mücadelesi çok çetin bir şekilde devam etmiştir. Bizans, 968'lerde önce Bulgarlara karşı Ruslardan yardım istemiş ancak yardıma gelen Rusların, Balkanlara yerleşmek isteklerini görünce de bu dostun çok daha kuvvetli ve çok daha tehlikeli bir düşman olabileceğini düşünerek bu defa da Ruslara karşı Bulgarlar'la ittifaka çalışmıştır. Ancak Bulgarlar bu oyuna gelmemişler ve insiyatiflerini daha güçlü gördükleri Ruslardan yana kullanmışlardır. Bizans gerçektende hiç istemediği halde barışçıl yolların neticesiz kaldığını görmüş ve çözümü silâhlara bırakmak zorunda kalmıştır. Bizans'ın silahlı çözümü 971 yılında Bulgar başkentini almalarını sağlamış ve bunun üzerine Bulgarlar Ruslardan ayrılmaya başlamışlardır. Bu sırada yine Bizans'ın

63. *Povesti Vremennih Let*, s.45; *İpatiyevskaya Letopis'*, s. 40; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s. 63; *Troitskaya Letopis'*, s.65; *Novgorodskaya Pervaya Letopis'*, *Starşego i Mladşego İzvodov*, Moskva-Leningrad, 1950, *Novgorodskoye Pervoye Letopis' Sinodalıny Spisok*, s.116; *Varoskiy Spisok*, s.437; *Radziwilskaya Letopis'*, s. 32; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 286; *Nikonovskaya Letopis'*, s.32. Küçüksipahioğlu, a.g.e., s.5-9 arasında Olga'nun İstanbul ziyaretinin ne zaman olduğu ve nasıl geçtiği oldukça geniş bir şekilde anlatılmaktadır.

64. *Ostrogorsky*, a.g.e., s.261.

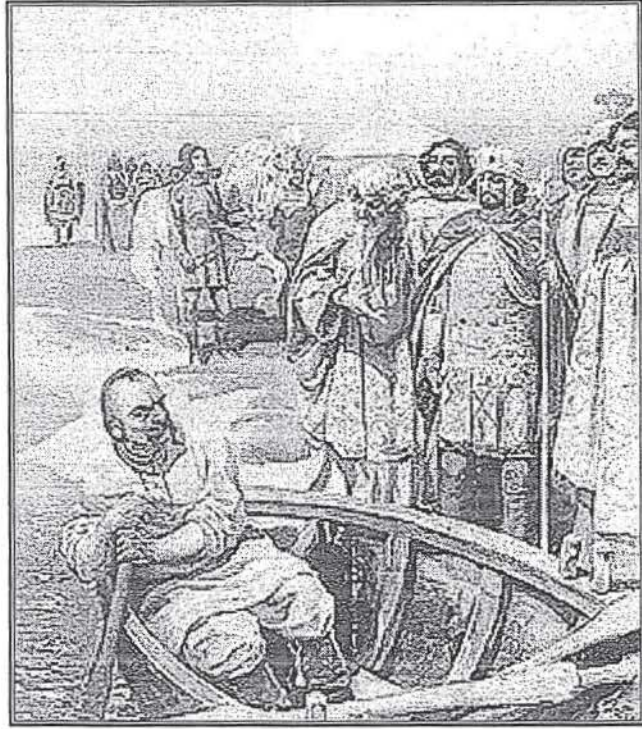

*Kiev Çarıçesi Olga'nın 957 yılında İstanbul'da Vaftiz Olmasını Anlatan
Minyatür (Radziuilov Yıllığı)*

Kiev Knezi Svyatoslav'ın komutanlık ettiği birleşik Bulgar-Rus ordusunu Silistre'de kuşatarak teslim alması ve Svyatoslav ile Bizans'ın lehine Rusların aleyhine bir anlaşma yapması bu topraklardan sadece Bulgarları uzaklaştırmamış aynı zamanda Rusları da kovmuştur. Zira anlaşmada Ruslar bir daha gelmemek üzere Balkanları boşaltacaklar ve Bizans'a Kırım'a yaptığı seferlerde yardım edeceklerdir. Ancak kaynaklarımız Svyatoslav'ın imzalamak zorunda kaldığı bu anlaşmayı sanki kendisi istemiş gibi göstermektedirler. Şöyle ki:

“Svyatoslav bu sırada Silistre'de bulunan Grek Çar (Ioannes Tzimisces (Çimiskes) 969-976)'ına elçi göndererek şöyle dedi: “Seninle aramda sağlam bir barış ve dostluk istiyorum”. Çar bunları duyunca çok sevindi ve ona öncekinden daha fazla hediyeler gönderdi. Svyatoslav hediyeleri kabul etti ve drujinası ile beraber şöyle düşündü: “Eğer Çar'la barış anlaşması yapmazsak, çar o zaman bizim az olduğumuzu öğrenecek ve bizim şehrimize gidip yerleşecektir. Rus toprakları uzaklarda kaldı ve Peçenekler'le savaşıyoruz. Bu zamanda bize kim yardım eder? Çarla barış anlaşması yapalım: onlar bize vergi vereceklerini taahhüt ettiler - ki bu da bize yeter. Eğer bize verecekleri verginin miktarını değiştirirlerse Rusya'dan asker toplayarak tekrar Çargrad'a gideriz”. Bu sözler drujinanın hoşuna gitti ve en iyi askerlerini Çargrad'a gönderdiler. On-

*Knez Svyatoslav
İgoreviç'in
Bizans İmparatoru
İoannes Tzimisces ile
karşılığıması
(V.K.Lebedev, 1916)⁶⁵*

lar Silistre'ye geldiklerinde Çar'a onların geldiklerini haber verdiler. Ertesi gün Çar onları yanına çağırıldı ve şöyle dedi: "Rus elçileri konuşunuz". Onlar da konuşmaya başladılar: "Bizim knezimiz şöyle diyor: "Grek Çarıyla gelecek yıllarda da sürececek sağlam bir sevgi istiyorum". Çar bunun üzerine yazıcılara dönerek Svyatoslav'ın bütün şartlarını yazmalarını emretti"⁶⁶.

Rusların 971'deki bu yenilgiden ve 988 veya 989'larda Hıristiyan olmalarından sonra Rus-Bizans münasebetleri belli bir süre yine barış içerisinde geçmiştir. Bu arada Bizans'la yapılan anlaşmalarla belirlenen ticari münasebetler Vereg, Rus ve Slav tüccarlarının birçoğunun İstanbul'da kalmasını sağlamıştır. Bu arada Balkanlar'daki Slav ahali için Bizans tarafından tanzim edilen al-

65. www.wikipedia.ru adresinden 10.10.2010 tarihinde alınmıştır.

66. *Povesti Vremennih Let*, s.52; *İpatiyevskeya Letopis'*, s.47; *Laurentiyevskeya Letopis'*, s.70; *Troitskaya Letopis'*, s.88; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.36; *Voskresenskaya Letopis'*, s.290-291; *Nikonovskaya Letopis'*, s.37.

Knez Vladimir'in Grek Filozofu ile Hıristiyanlık Hakkındaki Sohbetini Anlatan Minyatür (Radzivilov Yıllığından)

fabe ve din kitaplarının Slavcaya tercüme edilmesi de Kiev Rusyasında Ortodoksluğun yayılmasını kolaylaştırmıştır.

Ayrıca Vladimir (980-1015), İmparator II. Basileios (960-1025)'e Bizans içinde çıkan isyanda yardım ederek, karşılığında kızkardeşi Anna'yı kendisine vermesini istemiştir. İmparator bunu önce kabul etmiş, isyanın bastırılmasından sonra verdiği sözü ancak "Knezin Hıristiyanlığı kabul etmesinden" sonra yerine getireceğini bildirmiştir. Vladimir bunu kabul edince İstanbul'dan prenses Anna ile birlikte Rum papazları, âyin eşyaları getirilmiştir. Knezin nerede ne zaman vaftiz edildiği bilinmemektedir. Bunun 988 veya 989 da olması muhtemeldir. Hıristiyanlığın kabul edilmesinden sonra, Rus kilisesi İstanbul patrikliğine bağlı bir "metropolitlik" olmuştur. Rusya'nın her bölgesinde dinî merkezler meydana getirilerek kiliseler inşa edilmiştir: "989 Vladimir Hıristiyan kanunlarına göre yaşamaya başladı ve kutsal Meryem Ana kilisesini inşa etmeyi düşündüğü zaman Grek topraklarından ustalar getirtti"⁶⁷.

Rus Yıllıklarında 1043 tarihinde Rusların İstanbul'a Greklerle savaşmak üzere tekrar geldiklerini ancak 860 yılındaki gibi Rus gemilerinin çıkan fırtı-

67. *Povesti Vremennih Let*, s.75; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.106; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.74; *Troitskaya Letopis'*, s.108; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.51; *Novgorodskoye Pervoye Letopis' Koimissionny Spisok*, s.150; *Varonskiy Spisok*, s.444; *Voskresenskaya Letopis'*, s.307; *Nikonovskaya Letopis'*, s.53.

na yüzünden parçalandığını ve Bizans'ın bunun üzerine Ruslara karşı 14 gemiden oluşan bir donanma gönderdiğini öğreniyoruz. Bunun üzerine Ruslar bu seferden vazgeçerek geri dönmek zorunda kalmışlardır. Ancak Rus voyvodası Yanyan, Bizans'ın eline esir düşmüş ve 3 yıl sonra yapılan anlaşma üzerine tekrar ülkesine geri dönebilmiştir⁶⁸:

"Yaroslav, oğlu Vladimir'i yanına pek çok asker ve Yanyan'ın babası Vişata'yı vererek savaşmak üzere Tuna üzerinden İstanbul'a gönderdi. Onlar Tuna'da iken büyük bir fırtına çıktı ve Rus gemileri parçalandılar. Knez Vladimir'in gemisi de parçalananlar arasında idi. Vladimir voyvoda Yaroslav ve İvan Tvorimiç'in gemisini kendine aldı. Gemilerinde toplam 6000 asker vardı. Fırtına onları kıyıya sürüklediğinde onlar Rusya'ya geri dönmek istediler. Hiç kimse Knezin drujinası ile beraber gitmek istemedi. Bunun üzerine Vişata şöyle dedi: "Ben onlara gideceğim". Onların gemisine bindi ve şöyle dedi: "Eğer yaşarsam onlarla beraber yaşayacağım, eğer ölürsem de drujina ile beraber öleceğim". Onlarla Rusya'ya gidinceye kadar beraber olmak niyeti ile gitti. Bu arada Greklere Rus gemilerinin denizde parçalandığını haber verdiler. Bunun üzerine Bizans İmparatoru Monomah (IX.Konstantin Monomakos 1042-1055), Ruslara karşı 14 gemi gönderdi. Vladimir drujinasının durumunu görünce önce onları arkalarından takip etti ama Grek gemilerinin de parçalanacağını düşünerek gemilerine binerek Rusya'ya geri döndü. Kıyıya vuran gemilerde bulunan Vişata ile göz kamaştırarak kadar sayıları çok olan Rus askerleri İstanbul'a götürüldü ve aradan 3 yıl geçtikten sonra barışın imzalanması üzerine serbest bırakılarak geri dönerek Rusya'ya Yaroslav'ın yanına gitmelerine izin verildi..."⁶⁹.

Bundan sonra kaynaklarımızda 35 yıla yakın bir süre İstanbul adına rastlayamıyoruz. Tarihler 1079'u gösterdiğinde Rus Yıllıklarında Çernigov Knezi Oleg Svyatoslaviç (1075-1115)'in Hazarlar tarafından yakalanarak 1079 yılında İstanbul'a gönderildiğine dair bir kayıt vardır: "*Oleg Svyatoslaviç'i ise Hazarlar ele geçirdiler ve onu deniz ötesine Çargrad'a gönderdiler*"⁷⁰.

68. G.G. Litavrin, "Voyna Rusi Protiv Vitantii v 1043g.", *İsledovaniya Po İstorii Slavyanskii i Balkanskih Narodov*, Moskva 1972, s.193.

69. *Povesti Vremennih Let*, s.103; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.107; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.148; *Troitskaya Letopis'*, s.135; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.66; *Voskresenskaya Letopis'*, s.331; *Nikonovskaya Letopis'* s.81.

70. *Povesti Vremennih Let*, s.135; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.143; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.198; *Radzivilovskaya Letopis'*, s. 83.

Rus yıllıkları 1095'de bu defa Kumanların İstanbul'a gittiklerini haber vermektedirler: "Polovetsler, knezleri Devgeniç ile Grek (Bizans) ülkesine giderek, Grek topraklarında savaştılar. Bizans İmparatoru (Aleksi Komnenos, 1081-1118) Devgeniç'i yakalatarak gözlerine mil çekmelerini emretti"⁷¹.

Bu kayıttan yaklaşık bir yüzyıl sonra Kiev dönemi Rus kaynaklarında İstanbul adına son defa, Yuri'nin oğlu, Vladimir Monomah'ın torunu Suzdal'ın Büyük Knezi Andrey (Adrey Yureviç, 1169-1174-5)'in kutsal peygamber haftasının arifesinde yani 28 Haziran 1175 Cumartesi günü ölümüne üzülenler arasında bulunan Kiev'li Kuzmiç'in sözlerini naklederken rastlıyoruz:

"Kuzmiç cesedin başında ona doğru eğilerek ağlamaya başladı ve şöyle dedi: Benim sahibim, Tanrı, kötü Bulgarları ara-sıra yenen sana ve senin üzerine gelen iğrenç ve namussuz düşmanlarını (Kumanlar) yenmede yardım etse idi olmaz mıydı?" ve yine ekleyerek şöyle dedi: "Sahibim senin yakınların bilmiyorlar ama önce İstanbul'dan daha sonra Rus topraklarındaki ülkeler ile Latin dilli ülkelerden, Hıristiyanlardan kötülere kadar misafirler yanınıza geldiler ve sizinle konuştular. Siz onları kiliseye götürdüğünüzde orada gerçek Hıristiyanlığı göreyek vaftiz oldular....."⁷².

71. *Povesti Vremennih Let*, s.148; *İpatiyevskaya Letopis'*, s.158; *Lavrentiyevskaya Letopis'*, s.219; *Troitskaya Letopis'*, s.176; *Radzivilovskaya Letopis'*, s.90; *Voskresenskaya Letopis'*, s. 8; *Nikonovskaya Letopis'* I, s.123

72. *İpatiyevskaya Letopis'*, s.401.